

Sebők Melinda:

Parti Nagy Lajos *Létbüfé* című kötete az oktatásban

„Az ősztoszt írtam szét egy kórházkertben” - vallja Parti Nagy Lajos 2017-ben megjelent *Létbüfé* című kötetéről. S valóban! A *Grafitnesz* kiváló folytatásának is tekinthető lírafolyam nem más, mint a szerző előző verseskötetében is kedvelt „hős”, Dumpf Endre újjáélesztése, vagy inkább haldoklása. Az „őszológiai gyakorlatok” mesteri lírai áradással rögzítik a kórházban keserű mindennapjait élő Dumpf utolsó előtti pillanatait a halál közelében. Dumpf „járóbeteg az ontológián”: testi leépüléséről, szenvedéséről, haldoklásáról és vágyairól ír. „Őszikéinek” megannyi variációjával kápráztatja el az olvasót: „*már odafönn a szorgos ősz kaszálgat*” / „*itt lenn az ember gyorsan alkonyul*” / „*már minden órát hamar leszakasztom*” / „*huss és ősz van a kórházkertben*” / „*az őszi hold robog felénk az egek morzsaszőnyegén*” / „*éltem szűkéből elrepesek*” / „*leheletén a komor őszenek kórboncnokok kergetőznek*”. A kötet végén olvasható haikuk között is találunk „őszi termést”: „*az őszi erdő/ egy köteg rőzsenéne/ tűzifagottok*”. A *Létbüfé* tehát epilógus-költészetnek is tekinthető, de a visszatekintő, létösszegző töredékek számos más műfajjal is kísérleteznek. A hömpölygő lírafolyam egyes részei elégikus vallomásként, naplóként, reflexióként vagy akár szociálpszichológiai helyzetjelentésként is értelmezhetők.

A magyar költői hagyományt rejtő, a vendégszövegeket tudatosan rontó fragmentumok mesteri lírai áradással közvetítik az elmúlás élményét: „*beszél a fákkal a bús őszi sale*” / „*az őszibogárnak már elestvéledtem*” / „*nincs már symphonia*” / „*s le-fel büfénk az őszi avaron*” / „*ó jaj meg kell haljak*” / „*ha bús kalással jött a sárguló ősz*” / „*mégis csak egy nagy ismeretlen urna vendége voltam*” / „*bexanaxoztam/levonom vitorlám*”; „*hervad már ügetünk díszei ollala*”. Néha ugyanazt az intertextust többféleképp variálja: „*hervad már ligetem / díszei hullala/ enyhemre hol lelek/ nonstop/ büfényitvatartás*”. A berzsenyis közelítő tél második szövegváltozata – a *hull-hulla-hullala* szójáték mellett – magyarázatot ad a szokatlan címválasztásra is: a kórház, a kórterem szűk terében tengődő betegnek csakis a büfé nyújthat enyhét, pontosabban csupán a büfésnéni zökkentheti ki a szürke hétköznapjaiból. Az ősz-élmény parafrázisainak Berzsenyitől (Petőfin, Arany Jánoson, Adyn, Kosztolányin át) Babitsig terjedő sokfélesége egyfajta intellektuális felfokozottságot, érzelmi többletet ad. Az irodalmi hagyománnyal állandóan párbeszédet folytató lírai darabok dúskálnak a vendégszöveg-átiratok, szemantikai-stilisztikai áthallások sokaságában. Az olvasó már-már eltelne a szövegben cikázó idézetek, allúziók, parafrázisok, átiratok, reminiscenciák burjánzásával, mikor megdöbben a váratlan nyelvi ötletek, a bravúros rímjátékok vagy a meglepő szófordulatok merészségén. Ilyen nyelvi bravúr például a szokatlanul szétválasztott szavak játéka („*s én állok ott csak ellehet/ etetlenül*”; „*jókedvem kis vonata/van itatum van itas/... akárhová taszítasz/ D. E. idővasutas*”). Az ismert Ady-sorok rontott intertextusa is új jelentésréteget

kap: az ősztoposzt is „bekebelező” stílusparódia önironikusan is értelmezhető (*szem rokona / szem boldog ősze/ nem vagyok szent kinek / nem vagyok szent kinek*). Parti Nagy nyelvi bravúrjainak rengetegében nem lehet megenni a kölcsönszövegeket. A Petőfi-sornyomokat, Berzsenyi-foszlányokat, végül egy teljes sornyi Babits-idézetet kombináló halál-élmény az intertextualitás mesterfoka: „*még itt az ősz e kórházkerti zerge / minden nap egy-egy lombshedő lapát / de már a lépvető tél elközelge / orromban érzem gyantás illatát / még odakenve száján csöppnyi rúzs / szemöldökén még ott a barna Lolli / de egy sikollyal színcsupaszra húzza / ó jaj meg kell halni meg kell halni*”. A Petőfi-stílusimitáció, a Berzsenyi-allúzió és a Babits-idézet intertextusai Parti Nagy eredeti verssoraival a pragmatikai dimenziók mentén is működnek. Az átköltött idézetek és Parti Nagy saját szövegei egyfajta szintézist alkotnak. A nyelvvel való állandó kísérletezés, a rímekkel való „incselkedés” teszi könnyeddé az ontológiai kérdéseket felvető lírafolyamot. Épp a szokatlan szóhasználat, a grammatikai szabályok elvetése, a meghökkentő nyelvi játék, a túlhajtott rímtechnika, a hagyományrongálás, a vendégszövegek egymásba játsása, összeolvasása teszi a Parti Nagy-féle költői nyelvet egyedivé.

S noha az intertextuális játékokban, az ősz-toposz variánsokban és hapax legamenonok sokaságában (pl., őszológia, rolóhalál, ólomkötény, bexanaxoztam) bővelkedő szöveg könnyednek tűnik, felmerül bennünk a kérdés: kell-e középiskolában tanítani Parti Nagy Lajos létfilozófiai kérdéseket is boncolgató kötetét? Semmiképp sem kell! Az „úrsten kétegyezedeverik évében” a kórházban utolsó napjait „kurkászgató” Dumpf sorsa távol van a középiskolások érdeklődésétől, ráadásul Parti Nagy nyelvszemléletét, posztmodern szövegformálását megértetni – játékossága ellenére – sem könnyű feladat! Ha viszont az ősztoposz és a halálsejtellem posztmodern változatát sziporkázó nyelvi ötleteken keresztül szeretnénk bemutatni, akkor a *Létbüfé* néhány részlete kiváló választás lehet! A kortárs líra taníthatóságára két lehetőség van: folyamatosan be lehet emelni a tananyagba egy-egy verset összehasonlítva a klasszikus szövegekkel; vagy a kronologikus oktatásban a 12. osztály végén. Ugyanez igaz a *Létbüfé* lírai darabjaira is! Ki lehet választani csupán egy-egy részletét Berzsenyi, Petőfi, Arany, Ady, Kosztolányi, Babits vagy akár József Attila tanítása során, hogy az eredeti verssorokkal összehasonlítva elemezzük az intertextuális szövegvariánsokat, vagy pusztán az elmúlás élményét, a betegség tudatát, a halál sejtelmét is lehet tematikusan kapcsolni bizonyos műalkotásokhoz. Ugyanakkor lehet foglalkozni a *Létbüfé*vel mint a kortárs magyar költészet egyik legérdekesebb kötetével az érettségi előtti hetekben is! A teljes kötet elolvasását ez utóbbi esetben sem tartom szükségesnek, csupán néhány jól kiválasztott részletéből is megismerhető Dumpf Endre „őszikéinek” költői beszédmódja. Bár a kötet intertextusai többek között a *A közelítő tél*, az *Osztályrészem*, a *Szeptember végén*, az *Epilógus*, a *Párizsban járt az Ősz*, a *Héja nász az avaron*, az *Őszi reggeli*, a *Hajnali részegség*, az *Ősz és tavasz között*, a *Reménytelenül* című versek (s még számos költemény) tanításánál is kamatoztatható, az általam

javasolt óratervezés – épp a vendégkövek sokfélesége és a versnyelv nehézsége miatt – mégis inkább egy, a 12. osztály végén bemutatott kortárs lírai kötet oktatását javasolja. Az RJR-modell szerint felépített 45 perces óra célja a tanulókat megismertetni a *Létfűfű*:

- műfaji sokszínűségével,
- Dumpf Endre jellemével,
- a hangnemek keveredésével,
- az intertextuális játékok sokaságával,
- az ősztoposz variánsaival,
- Parti Nagy egyedi nyelvhasználatával,
- a kötetéről írott recenzió egy részletével.

Az óra eleje – Parti Nagy Lajos versmondásával – az élményközpontúságra törekszik, az óra többi része pedig szövegcentrikus. A tanulók az (újra)olvasott szövegrészek elemzése során fedezik fel a *Létfűfű* lényegét. Az óra eltekint a szerzői életrajztól és az életmű ismeretétől/ ismertetésétől. Az óratervezésben kijelölt feladatok természetesen kicserélhetők más típusú tevékenységekre, így az óra másképp is megvalósítható.

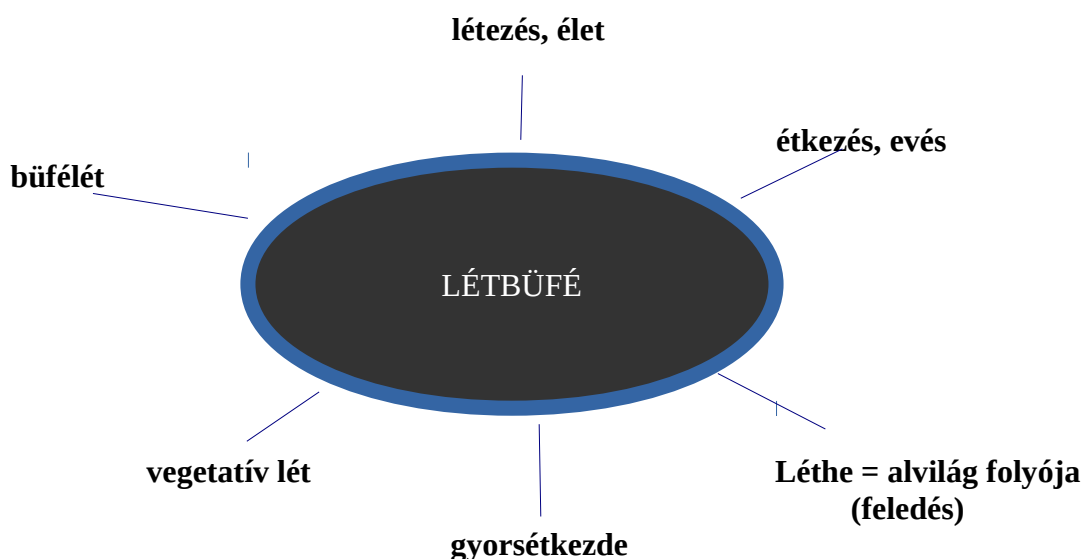
További feladatötletek

RÁHANGOLÓ FELADATOK:

címmeditáció

- **Mit jelenthet a cím? Készítsünk gondolattérképet a *Létfűfű* szó konnotációs jelentésárnyalatairól!**

A címmeditáció egy lehetséges gondolattérképe:

- **Angyalstop, Csuklógyakorlat, Szódalovaglás, grafitnesz, létbüfé: mitől különösek Parti Nagy Lajos versesköteteinek címválasztásai? Nyelvi szempontból van-e közöttük hasonlóság/különbség?**

(pl., különös szóösszetételek, össze nem illő szavak összerántása/kontaminációja, leleményes szóalkotások, nyelvi puzzle-játékok, az őszológiai gyakorlatok is csuklógyakorlatok).

- **A Létbüfé alcíme őszológiai gyakorlatok. Eddigi ismereteid alapján sorolj fel az ősztoposzt az elmúlás élményét megverselő műalkotásokat!**

(pl., Berzsenyi: *A közelítő tél*, Petőfi Sándor: *Szeptember végén*, Arany János: *Ősszel*, Ady Endre: *Párizsban járt az Ősz*, Kosztolányi Dezső: *Őszi reggeli*, Babits Mihály: *Ősz és tavasz között*).

JELENTÉSTEREMTÉS

szövegolvasás – gyűjtőmunka (pármunka VAGY csoportmunka)

- **Gyűjtsél a szövegből az ősz, az elmúlás élményét megverselő sorokat!**

(Például: „már odafönn a szorgos ősz kaszálgat” / „halk hangon sírdogálnak a szelek” / „hallgat a telt avarandó kert komolyan éjhidegen” / „itt lenn az ember gyorsan alkonyul” / „már minden órát hamar leszakasztom” / „huss és ősz van a kórházkertben” / „az őszi hold robog felénk az egek morzsaszőnyegén” / „éltem szűkéből elrepesek” / „csattannak a sors egérfogói” / „leheletén a komor ősznek kórboncnokok kergetőznek”).

- **Gyűjtsél a szövegből a betegség tüneteit megverselő sorokat!**

(Például: hieroglif szívtüskéit/ föl-le rója / tág kedélyem ékágéja; lázam van mintha/ zsírszalonna / tűzében úsznék; én olykor vértet köhögök; mint egy neszhulla/ feloldódom)

- **Keressél minél több érdekes rímjátékot!**

(Például: füzem – vezem – következem; ősze - pősze; van itatum van itas – taszitasz; s nincs sejtésem / mi lenne a megfejtésem)

- **Keressél versszakokat / szövegtöredékeket az alábbi témakörökhöz:**

1., elmúlás (*a kert mélyén az elmúlás van; bexanaxoztam/ levonom vitorlám; már minden órát hamar leszakasztom*)

2., betegség (*nagyjátékfilm készül/ belső szerveimről; el kell EKG-re mennem*)

3., alkotás (*ott úsznak a versek/ az ég hálózatán; még annyi sor/ és rím zörögne bennem; hol vagytok ti összes művek/ bőrbekötvék/ vastagok*)

4., szerelem (*leülnél hozzám Hold Ödönné.../ fognál arany satudba/ hogy én milyen boldog volnék / madaradat fognék; nincs annál főnövérebb mint hiányod; egy kórházbüfé vitrinében égek*)

5. vágyódás (*lelkem kondenzcsíkja száguld/ vágyódva egy büfés társra / vénuszára semmi mársra; istennők büfésnök zörgő lengetek*)

- Keress példákat a szövegből az alábbi költői képekre / alakzatokra!

- 1., anafora (tisza kár hogy meghalok/ tisza kár de hogy nem)
- 2., figura etimologica (géz a gézben)
- 3., alliteráció (lombszedő lapát, bársony bőregérek)
- 4., metafora (földünk egy kis hangyafészek, a szívem lágy galamb)
- 5., metonímia (lehull az este vasgolyója, selyemhalál szökőkútam)
- 6., hapax legamenon (rolóhalál, szigonyravatal)

- Keressél az alábbi szerzőket megidéző vendégszövegeket! / VAGY Párosítsd a *Létbüfé*ből választott intertextuális idézeteket az alábbi szerzőkkel!

1. Berzsenyi Dániel 2. Kölcsey Ferenc 3. Petőfi Sándor 4. Arany János 5. Ady Endre
6. Kosztolányi Dezső 7. Babits Mihály 8. Juhász Gyula 9. József Attila 10. Pilinszky János

(az óraterv megoldásaitól eltérő idézetek csak példaképp szolgálnak)

Létbüfé sorai	Megidézett szerző
bexanaxoztam levonom vitorlám béke már részem nem kötöm hajóm le semmi tündérmű vissza nem fodorja	Berzsenyi Dániel (<i>Osztályrészem</i>)
„bús düledékeden Hroustnak romvára megállék”	Kölcsey Ferenc (<i>Huszt</i>)
„itt van az ősz egy-kettőre maró setét cseppel tele”	Petőfi Sándor (<i>Itt van az ősz..</i>)
„még annyi sor és rím zörögne bennem de el kell EKG-re mennem”	Arany János (<i>Epilógus</i>)
„fut velem az éj mely csupa karamell csupa émély”	Ady Endre (<i>Kocsi-út az éjszakában</i>)
„mégis csak egy nagy ismeretlen urna vendége voltam”	Kosztolányi Dezső (<i>Hajnali részegség</i>)
„a klór az elhagyott hajak ó jaj meg kell haljak”	Babits Mihály (<i>Ősz és tavasz között</i>)
„ha bús kalásszal	Juhász Gyula

jött a sárguló ősz a messzeségben úgy kerestem őt”	(Milyen volt)
„kékitőt old az ég vizitkor” „az ember végül sok na ja mindegy hogy van vagy nincs neje”	József Attila (<i>Mama, Reménytelenül</i>)
„elhányta vacsoránál ihletétől űzelve közös távirányítónkat vesszőnyi fák infravörös hóesést néz reggeliig strigulázza füzetbe P. J. betegünk azt a kutya vállfáját”	Pilinszky János (<i>Apokrif</i>)

REFLEKTIVITÁS

(az óra végén elkészíthető vagy házi feladatnak adható feladatok)

szövegalkotás: fülszöveg készítés, kreatív írás, összehasonlító műelemzés, érvelő esszé

- **Készítsd el a kötet fülszövegét!**

- **Írjál te is intertextuális sorokat/ rímjátékokat tartalmazó fragmentumokat!** (kreatív írás)

- **Hasonlítsd össze Kosztolányi Dezső *Őszi reggeli* és Parti Nagy Lajos *Létbüfé* című kötetének alábbi részletét!**

Kosztolányi Dezső: <i>Őszi reggeli</i>	Parti Nagy Lajos: <i>Létbüfé</i>
Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét, megannyi dús, tündöklő ékszerét. Vízcsöpp iramlík egy kövér bogyóról, és elgurul, akár a briliáns. A pompa ez, részvételen, derült, magába-forduló tökéletesség. Jobb volna élni. Ámde túl a fák már aranykezűkkel intenek nekem.	túl a fák már aranykezűk intenek hogy megérkezük részvételen sötét smaragd egy fehér pad protézise tökéletes el nem hibban van ami van bő oxigén szűk szóm egén

- Hasonlítsd össze Kosztolányi *Őszi reggeli*, Petri György *Búcsúzás* című verseit és Parti Nagy Lajos *Létbüfé* kötetének alábbi részletét!

Kosztolányi Dezső: <i>Őszi reggeli</i>	Petri György: <i>Búcsúzás</i>	Parti Nagy Lajos: <i>Létbüfé</i>
Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét, megannyi dús, tündöklő ékszerét. Vízcsöpp iramlík egy kövér bogyról, és elgurul, akár a briliáns. A pompa ez, részvételen, derült, magába-forduló tökéletesség. Jobb volna élni. Ámde túl a fák már aranykezűkkel intenek nekem.	Ég veletek, barátaim, vége a dalnak. Engem most már vár a ravatal. Lehettem volna jobb, szorgalmasabb, de sajnós ennyire futotta csak. Kár, hogy így van, jó volna élni még, másrészt, belátom, ennyi is elég, nincs rá okom – nem elégedetlenkedem: tartalmas és szép volt az életem. S mint bársonyon smaragdok, jáspisok, drága hónapok ékköve ragyog még káprázó, boldog szemem előtt, ajándék minden reggel, délelőtt, kiélvezem a maradék időt, mint ínycsok a húsos cubákokat – csontig lerágom végnapjaimat.	túl a fák már aranykezűk intenek hogy megérkezük részvételen sötét smaragd egy fehér pad protézise tökéletes el nem hibban van ami van bő oxigén szűk szóm egén

- Szerinted miért nehéz lefordítani Parti Nagy Lajos verseit idegen nyelvre? Írj érvelő esszét a szerző alábbi gondolatainak ismeretében!

„Vannak fordítók, derék, kiváló tolmácsolók, de még ha meg is van bennük a bátorság, s reputációjuk nem olyan, hogy a világnyelven olvasók köztudatába a kisnyelv értékeit maradéktalanul be tudják vinni”.

- Egyetértesz-e Radnóti Sándor alábbi gondolataival? Az idézet ismeretében írd érvelő esszét!

„a létbüfében nem a rontás vagy javítás a lényeges, hanem valamifajta szelíd anarchizmus, amely a költői szabadságba beleérti az értelmetlent, az oda nem illőt, vagy a gátlástalan társítást, a viccet”.

A kötet kritikai fogadtatása:

Balogh Ernő: *Járóbeteg az ontológián*, Népszava, 2017. október 24.

Svébis Bence: *Évszakszinonimák*, Magyar Narancs, 2017. november 16.

Mohácsi Balázs: *Csalogányt boncolni*, Műút, 2017 / 12.

Radnóti Sándor: "*Pacsirta-álcás irány*", Élet és Irodalom, 2017. december 15.

Lajtos Nóra: *Életbüfológiai gondatok*, Litera, 2018. február 03.

Balázs Imre József: *Édeserű és sűrűres*, Látó, 2018 / 2.

Radics Viktória: *A líra hospitalizálódása*, Mozgó Világ, 2018 / 3.

B. Kiss Mátyás: „*Járóbeteg az ontológián*”, Új Forrás, 2018 / 5.